

É àdhuc al llarg dels Pirineus, des del ross. (Capcir «aquells peixis *tènan* l'esquena *rüz*» Puigbalador, 1960) fins al capdamunt de Ribagorça (aquí oberta: ells *tènen*, *bènen* per 'tenen, vénen', Calbera i Perafita de Fades, 1957). Però més al Sud hi ha í: «una craba que *ja tin tres ans*», «aquell berme el *tin* vedat» Lasquarri; zona on el present sencer fa: *jo tinç, tins, tin, tenim, tenís, tinen*, l'infinitiu *tindre*, i en el part.: «*jo e tenit molta suerte*»; l'impf. és *teniba* a l'Alt Pallars i baixa Ribagorça (*teniban* Llaguarres, 1957), *jo*

tenéba a l'alta Ribagorça. El participi passiu té la forma *tingui*, com en català central a quasi tot el Principat i parts de Menorca i del País Valencià; *tengut* a la resta d'aquests i a Mallorca i l'Alguer (diuen *tingut* a Val., Benissa, Pego, Llíria, Morvedre, Morella i Vinaròs, segons *AlcM*, AORBB v, 72).

Per a l'Imperatiu plural, el català central prefereix *teniu* quan va sense complement i *tingueu* quan en porta (*teniu!* quan allarguem diners o altra cosa, però *tingueu compte, tingueu en compte*, i més aviat *tingueu-me al corrent* que no *teniu-me al corrent*), mentre que es prefereix *tingau* en l'ús val. i *teniu* en el balear: «*tingau en compte* que tot això és una algo-leja» Alcúdia de Crespins (1962); «*Teniu* per cosa segura / que, en matèria d'interès / la bona fe que més sura / és... lliures, sous i diners», PdAPenya (*Po. Pop.*, 51), «*Teniu* de mi pietat, / com ne tinguéreu de Dimas! / Oh Senyor!... com sou tan gran!», Camps Merc. (*Folk. Men.* 1, 21); frases en què un barceloní certament hauria dit, més aviat, *tingueu*. En l'Imp. 2, sobre l'extensió de *ten* i *tingues*, ja informen prou les millors gramàtiques (Fabra etc.); *tin*, que havia conegut més extensió, i en part era ja antic (vegeu-ne dues cites supra a propòsit de *tenir-se*, i més en els *cpts.*) ha restat sobretot en el val. i l'occid., però en el segle passat, estava força estès comarcalment en l'oriental, amb grafia *nç* ultracorrecta: «camí que tens al costat, / *tinçb-lo* sempre en bon estat», en l'original emp. de Fages de Romà (*Cartilla Rural*, 1849, 23.5f., *tin-lo* en l'adaptació val., 16.4f.).

En l'ús protàtic de les frases condicionals, tant sentim *tingués* com *tenia*, i amb raó s'ha insistit a recomanar que es reaccioni contra els qui calcant el castellà recent, tendeixen a arraconar aquest; però evitem també l'empobriment del francès recent, que ha proscriu l'altre; el bon ús català ha conservat flexiblement tots dos usos en vida pròspera, amb clara i rica distinció de matís: *tingués* per a l'«irreal», quan sobreentenen que la cosa no és; merament imaginant-la com una possibilitat teòrica però falsa; *tenia*, apuntant cap a una realitat ben certa (si bé no sempre realitzada). Coromines havia escrit en un primer original: «Si jo *tenia* un fill, no me'l deixaria pendre per ningú; ai, mare meva! Totes les nostres desgràcies ens provingueren de la inhumana separació» i ho va esmenar en *tingués* en el text definitiu (*Les Llàgrimes de Sant Llorenç* III, § 6, 235); la pobra Maria sabia prou que no tenia fills, i massa es temia no tenir-ne mai; però la mare d'ella l'havia posada, covardament, en mans d'u-

nes monges.

Tenir se substantiva a Eivissa: «*tenis*: bienes de fortuna» (PzCabr.).

DERIV.: El participi actiu *tenent*, avui més aviat *tinent*, convertit en nom, es torna adjectiu o se substantiva. Pot ser simplement de la idea de *tenir-se amb* 'ser adjacent, limitar amb': «el costeyl qui és el cap del mae<I>I ve<I>I, *tinent* ab los arcs d'En B. Deçpuyg», *CostTort.* (OI., 397).

Després, com a adj. pren sentits emfàtics, provinents de la idea de 'retenir, aguantar sense cedir': d'on 'escàs, estalviador': «Octavià, l'emperador / avia molt gran tresor / --- / l'emperador dos savis té / ab qui's conseyla de tota re; / e la u és fort scars / e l'altre és prou e largàs, / e tot quant ell pot ganyar / ho dóna en beure e menjar; / a l'altre savi ten *tinent* / fo comandat tot l'argent: l'altra savi ha despès / tot quant ha, e no ha res», *Set Savis*, 1092; «Los rics-hòmens --- deven fer obres de major noblea que'ls altres --- pus francs e pus larcs en ço que's fa a honor de Déus e profit comú, e pus *tenents* e pus estrets que'ls altres en ço que no serveix sino a vanitat», Arn. de Vilanova (*Raonament d'Avinyó*, NCL. 1, 186.17); les dones són *tinents* 'agarrades, escasses' segons BMette (*Somni* IV, NCL., 159.17).

Amb valor ja més allunyat, 'refractari, lent': «N. Sr. no és gens *tinent* de rébre lo pecador, mas axí tost con el conex q'el se comane a El de cor --- lo ve visitar ---», Reixac (*Q.*, 90.33; «n'est pas *lens*» en l'original fr.); d'on, materialment, 'dur': «a casa dels vostres pares / menjàveu el pa *tinent* / y aquí el menjau de xeixa ---», MilàF (*Romllo.*, 326, A₁). Des d'aquí en castellà popular i regional *tiniente* ha passat de 'dur d'orella' a 'un poc sord' (Almeria, 1940), *teniente* altres.

Substantivat: 'territori seguit, zona, franja': «de València --- la dita plana de regadiu e arborada ha bell *tinent* e gran, ço és del coll de la Garrofera tro a Xàtiva», Eiximenis (*Regiment*, NCL., 24.24); «ordenen carrer --- que stien los peraires, a un *tinent*, e sie'ls assignat fora la ciutat» ord. de 1330 (*BABL* IV, 442, cf. ací *paraire PARAR*), o sigui 'en renglera, tots al llarg d'un mateix carrer'.

Com a aplicació especial, pluralitzada, d'aquest *tinent* 'territori', sembla que puguem i devem comprendre l'ús que fan d'aquest mot en alguns paratges de la costa val., i en concret a Dènia, *tinènts* per designar paratges submergits en el mar, en particular espais de rocam, algun baix o faralló, que poden presentar dificultats als navegants. En l'enquesta onomàstica de 1963 la gent de mar de Dènia em va donar els noms dels *tinents* davant i al ENE. de la ciutat i entorn del Cap de St. Antoni. A la fi de l'enquesta un meu amic ciutadà denier, preguntà al pescador: «—Sap més *tinènts*? —El *tinent del rōç*» (i uns quants més, que me n'havia dits ja, amb nom propi).

Veg. ja a TENASSA. De tota manera no reprimeixo del tot la idea que en aquest mot s'hi pugui amagar un arabisme: *tännin* «serpent enorme, dragon (constellacion)» (diccs. clàssics), però també àrab parlat i antic: